KONINKRIJK BELGIE.

L - 2 4 / 2

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE.

De Raad van State, Afdeling Wetgeving, tweede Kamer, door brief dd. 15 October 1948 van de Minister van Binnenlandse Zaken geraadpleegd over een voorontwerp van wet betreffende het kiesrecht van de vrouw van vreemde afkomst die door huwelijk Belg is geworden, heeft ter zitting dd. 4 November 1948 volgend advies uitgebracht:

A. Algemene Beschouwingen.

De bedoeling van het voorontwerp van wet is, ten aanzien van de kieswet, de staat vast te stellen van de vrouw van vreemde afkomst die door huwelijk Belg is geworden.

In de huidige stand van de wetgeving geeft dit vraagstuk, zoals werd vastgesteld tijdens de voorbereidende werkzaamheden, die tot de wet van 27 Maart 1948 hebben geleid (Pas. 1948, blz. 211 tot 214), aanleiding tot uiteenlopende interpretaties.

Luidens art. 1 van het kieswetboek (Koninklijk besluit van 12 Augustus 1928) moet men, om kiezer voor het parlement te zijn:

1° - Belgisch burger zijn door geboorte of de grote naturalisatie bekomen hebben;

2° - De volle leeftijd van 21 jaar bereikt hebben;

3° - Zijn woonplaats in dezelfde gemeente hebben sedert ten minste zes maanden.

Artikel 2 van het kieswetboek, zoals het werd gewijzigd bij de wet van 27 Maart 1948 waarbij stemrecht voor de Wetgevende Kamers aan de vrouwen wordt verleend, bepaalt het volgende:

...

"De vrouwen zijn stemgerechtigd mits de zelfde vereisten van leeftijd, nationaliteit en woonplaats."

Een eerste zienswijze, gesteund op de interpretatie van de bij Koninklijk besluit van 14 December 1932 samengeordende wetten op de verwerving, het verlies en de herkrijging van de nationaliteit, houdt het ervoor dat de vrouw van vreemde afkomst die door huwelijk Belg is, zich niet kan laten voorstaan op de bepalingen van de wet van 27 Maart 1948, omdat zij noch als Belg door geboorte noch als Belg door staatsnaturalisatie kan worden beschouwd.

Enerzijds immers bepaalt artikel 24 van deze wetten dat Belg is door geboorte de persoon die deze staat anders dan door naturalisatie of door huwelijk verworven heeft.

Anderzijds blijkt onbetwistbaar uit art. 12 van dezelfde samengeordende wetten dat de vrouw van vreemde afkomst die echtgenote is van een Belg, niet het statuut van de Belg door staatsnaturalisatie bezit, vermits het haar toegelaten is de staatsnaturalisatie aan te vragen, ofschoon zij, voor deze aanvraag, wat de duur van het verblijf in België betreft, een gunstregime geniet (1).

Volgens een andere zienswijze zou de wet van 27 Maart 1948 aan de vrouw van vreemde afkomst die echtgenote van een Belg is, toelaten te stemmen voor de Wetgevende Kamers.

Deze zienswijze steunt allereerst op art. 4 van de samengeordende wetten op de nationaliteit, luidens hetwelk:

" De vreemdelinge die met een Belg huwt of wier man door nationaliteitskeuze Belg wordt, de staat van haar man volgt".

Het woord "staat" zou in deze tekst betekenen het geheel van het nationaal statuut van de echtgenoot.

Deze interpretatie is klaarblijkelijk strijdig met artikel 12 van de samengeordende wetten op de nationaliteit.

---

(1) Dit beginsel werd nog toegepast in artikel 2 van de wet var 5 Februari 1947 dragende het statuut van de buitenlanders politieke gevangenen.

Deze laatste bepaling regelt, zoals werd uiteengezet, uitdrukkelijk de voorwaarden onder dewelke de vrouw van vreemde afkomst, die echtgenote is van een Belg, de staatsnationalisatie kan verkrijgen. Dit betekent dus wel dat zij niet het geheel van het nationaal statuut van de echtgenoot bezit.

De zienswijze volgens dewelke de wet van 27 Maart 1948 de vrouw van vreemde afkomst, die echtgenote van een Belg is, zou toelaten te stemmen voor de Wetgevende Kamers, is echter vooral gegrond op de wet van 9 Mei 1919, op de overgangsbepaling van het op 7 Februari 1921 herziene artikel 47 van de Grondwet en op de wet van 11 Augustus 1928 houdende herziening der titels I tot III van het kieswetboek. Door deze grondwettelijke en wettelijke bepalingen werd het kiesrecht voor de Wetgevende Kamers toegekend aan bepaalde categorieën van vrouwen, nl. aan de niet-hertrouwde weduwen van de tijdens de oorlog vóór 1 Januari 1919 gestorven militairen, aan de niet-hertrouwde weduwen van tijdens de oorlog 1914-1918 gefusilleerde of bij de vijand gedode Belgische burgers, alsmede aan de vrouwen die tijdens de vijandelijke bezetting tot gevangenisstraf werden veroordeeld of in voorhechtenis werden genomen.

Hoewel de wetgever zich niet uitdrukkelijk heeft uitgesproken over de vraag of de vrouw van vreemde afkomst, die echtgenote van een Belg is en die kan gerangschikt worden in een van de bedoelde categorieën dan niet stemrecht verkrijgt werd deze kwestie in de memorie van toelichting bij het ontwerp van wet waaruit de wet van 11 Augustus 1928 is ontstaan, opgelost als volgt:

"Het ontwerp, waar het den tekst behoudt van artikel 2 van "de wet van 26 Maart 1921, die de aan artikel 47 der grond- "wet toegevoegde bepaling toepast, zegt dat de, tot sommige "categorieën behoorende vrouwen stemgerechtigd zijn" mits de- "zelfde vereischten van nationaliteit" als de mannen.

"Doch, voor de vrouwen bestaat er een haar eigen wijze om "de nationaliteit te verkrijgen: zij kunnen Belg worden door "het huwelijk. Men zou er kunnen uit afleiden, dat de weduwen "of de moeders van overleden militairen, en de vrouwen, die,

"om reden van vaderlandslievenden aard, tot gevangenisstraf "veroordeeld of opgesloten werden niet stemgerechtigd zijn, "tenzij ze de hoedanigheid van Belg, op een der aan de mannen "en vrouwen gemeene wijzen verkregen hebben en dat dezen, die "alleen uit hoofde van haar huwelijk Belg zijn, op het stem- "recht geen aanspraak kunnen maken.

"Het schijnt klaar, dat het niet in de bedoeling der Consti- "tuante lag, wanneer zij de additioneele bepaling van artikel "47 der grondwet aannam, de vrouwen, die in haar genegenheid "voor haar nieuwe vaderland geleden of zich daarvoor geofferd "hadden, buiten de begunstiging van dezen maatregel te hou- "den.

"

"....."

"Bijgevolg dient het wel verstaan dat de woorden "mits dezelf- "de vereischten van nationaliteit" beteekenen dat, zowel als "de mannen, al de vrouwen, welke de hoedanigheid van Belg be- "zitten, zoo zij aan de andere vereischten voldoen, stemge- "rechtigd zijn, afgezien de wijze, waarop zij hare nationali- "teit vernieuwen, de gewone naturalisatie alleen uitgezonderd(1

Welke ook de waarde zij van deze verklaring ten opzichte van de interpretatie van de wet van 11 Augustus 1928, toch lijkt het moeilijk op de voorbereidende werkzaamheden alleen van een gelegenheidswet een juridische regel te gronden, die in zo grote mate afwijkt van de wetgeving op de nationaliteit, en deze regel, zonder de uitdrukkelijke tussenkomst van de wetgever van toepassing te maken op het oneindig veel uitgebreider gebied van de wet van 27 Maart 1948.

De Raad van State stelt derhalve vast, in de huidige stand van de wetgeving, de vrouw van vreemde afkomst die door huwelijk Belg is geworden noch het statuut van Belg door geboorte, noch dat van Belg door staatsnaturalisatie bezit. Hij is van oordeel dat de vrouw van vreemde afkomst die echtgenote van een Belg is de Belgische nationaliteit bezit in dezelfde

...

---

(1) Senaat zittijd 1927-1928, Doc. nr. 117; aan deze tekst heeft de h. Minister van Binnenlandse Zaken herinnerd in de Senaat de 19e Maart 1948. (Parl.Handel. blz. 703)

mate als die welke voortvloeit uit de gewone naturalisatie.(1) Daaruit volgt dat de tussenkomst van de wetgever noodzakelijk is zo men aan de vrouw van vreemde afkomst die door huwelijk Belg is geworden wil toelaten te stemmen voor de Wetgevende Kamers.

Nadat werd uitgewezen dat een tussenkomst van de wetgever noodzakelijk is, heeft de Raad van State zich afgevraagd of geen enkele grondwettelijke bepaling er zich tegen verzet dat, onder bepaalde voorwaarden, het stemrecht voor de Wetgevende Kamers zou worden toegekend aan de vrouw, die Belg is door huwelijk.

Luidens artikel 4 van de grondwet worden de vereisten waaraan voor de uitoefening van de staatsburgerlijke rechten moet voldaan worden, door de grondwet zelf en door de overige wetten bepaald.

In tegenstelling met de artikelen 50, 56 en 86 wordt, om kiezer voor de Wetgevende Kamers te zijn, door de artikelen 47 en 53 van de grondwet niet uitdrukkelijk de staat van Belg door geboorte of die van Belg door staatsnaturalisatie vereist. Deze vereiste wordt opgelegd door artikel 1 van het kieswetboek. Derhalve verzet geen enkele grondwettelijke bepaling er zich tegen dat de vrouw van vreemde afkomst die door huwelijk Belg is geworden het stemrecht voor de Wetgevende Kamers zou uitoefenen.

Men zou namelijk niet het tweede lid van art. 5 van de grondwet kunnen inroepen, luidens hetwelke alleen staatsnaturalisatie de vreemdeling met de Belg gelijk stelt ten aanzien van de uitoefening der staatsburgerlijke rechten. Deze bepaling slaat uitsluitend op het geval van de vreemdeling die de Belgische nationaliteit door naturalisatie verwerft; op de vrouw die door huwelijk Belg is geworden zou ze slechts kunnen toegepast worden in het geval dat deze laatste de staatsnaturalisatie aanvraagt bij toepassing van artikel 12

(1) zie daaromstreeks de verklaringen van dhr. Mechelynck, voorzitter van de middenafdeling en van dhr. Masson (Pas. 1922 blz. 128 en 129).

van de samengeordende wetten op de nationaliteit. Lid 2 van artikel 5 van de grondwet dankt zijn oorsprong aan een amendement dat door de heer Devaux, tijdens de zitting van het congres op 20 December 1830 was ingediend. De oorspronkelijke tekst voorzag slechts een enkele naturalisatie die als uitwerking moest hebben de vreemdeling met de Belg gelijk te stellen ten aanzien van de uitoefening der staatsburgerlijke rechten. Het amendement van de h. Devaux, aangenomen door het congres, heeft tot gevolg gehad dat de gewone naturalisatie en de staatsnaturalisatie werden ingesteld, waarvan alleen de laatste de vreemdeling met de Belg gelijk stelde ten aanzien van de uitoefening der staatsburgerlijke rechten.(1)

B. Onderzoek der artikelen.

Het woord "stemgerechtigdheid" in de titel van het ontwerp stemt niet nauwkeurig overeen met de uitdrukking "électorat". Deze uitdrukking komt in het kieswetboek (artikelen 5 en 6) voor onder de benaming: "kiesrecht".

Derhalve wordt als titel van het ontwerp volgende redactie voorgesteld:" Ontwerp van wet betreffende het kiesrecht van de vrouw van vreemde afkomst die door huwelijk Belg is geworden".

In de Franse tekst ware het gewenst tussen de woorden "femme" en "étrangère" het woord "d'origine" in te lassen.

Artikel 2bis dat door het voorontwerp van wet in het kieswetboek wordt ingelast, stelt, in het opzicht van kiesrecht de vrouw die door huwelijk Belg is geworden gelijk met de Belg die de staatsnaturalisatie heeft verkregen, mits zij sedert 10 jaar te rekenen van de datum van het huwelijk in België verblijf heeft gehouden; van deze gelijkstelling wordt de vrouw uitgesloten wier echtgenoot de staat van Belg slechts bezit door gewone naturalisatie.

---

(1) Huytens I, blz. 562 - IV nr. 49, blz. 59.

Op te merken valt dat de, bij het 1° van het enig artikel van het ontwerp bepaalde gelijkstelling enkel zal gelden ter zake van kiesrecht. Het lijdt geen twijfel dat de vrouw van vreemde oorsprong die door huwelijk Belg is geworden zich niet mag laten voorstaan op deze gelijkstelling ter zake van verkiesbaarheid. Door artikelen 50 en 56 van de Grondwet wordt ten andere in dit opzicht de staat van Belg door geboorte of de staatsnaturalisatie geëist.

Hoe het ook zij, het is niet gewenst door een wet, de gelijkstelling te bepalen van twee zo sterk verschillende wijzen waarop de nationaliteit kan verkregen worden.

Het verkrijgen van de nationaliteit door huwelijk geschiedt enigszins automatisch ; het is door geen enkele waarborg vergezeld. De Staatsnaturalisatie, integendeel, wordt door de wetgevende macht toegewezen en deze beslist slechts na uiterst nauwkeurig onderzoek en na dat het bewijs is geleverd dat aan strenge vooraf vastgestelde voorwaarden wordt voldaan.

Het doel dat de Regering nastreeft zou evengoed kunnen worden bereikt door artikel 2 van het Kieswetboek, zoals het gewijzigd werd bij de wet van 27 Maart 1948, aan te vullen door een teks die luidt als volgt :

" Deze bepaling is toepasselijk op de vrouw die Belg is geword
" door huwelijk en, na dit huwelijk, gedurende tien jaar in
" België verblijf heeft gehouden. Zij is niet toepasselijk
" wanneer de echtgenoot de staat van Belg slechts bezit door
" de gewone naturalisatie. "

In de tekst van het 1° van het enig artikel wordt de vrouw bedoeld die door haar huwelijk Belg is geworden. Beter ware : " Belg door huwelijk " .

In deze tekst schijnt het geval begrepen te zijn van de vreemde vrouw wier echtgenoot tijdens het huwelijk Belg wor door nationaliteitskeuze. Maar het ware niet van belang ontbloot dat de memorie van toelichting dit nader zou bepalen of dat desbetreffend een verklaring zou worden afgelegd in de loop der parlementaire debatten.

De uitdrukking "voor de uitoefening van het stemrecht" dient, om de redenen die reeds opgegeven werden, vervangen door de uitdrukking:"voor de uitoefening van het kiesrecht".

Evenzo dient de uitdrukking : "de grote naturalisatie" vervangen door de uitdrukking : "de staatsnaturalisatie", en de uitdrukking "het Belgschap" door de uitdrukking : "de staat van Belg".

Door het 1° van artikel 1 wordt de gelijkstelling afhankelijk gemaakt van de voorwaarde van een verblijf in België gedurende een periode van tien jaar. Moet dit verblijf noodzakelijk onafgebroken zijn ? Het blijkt dat het nuttig ware het eerste lid van deze bepaling te stellen naar de bewoordingen van artikelen 12 en 13 der samengeordende wetten op de verwerving, het verlies en de herkrijging van de nationaliteit, en de uitdrukking : "..... en die na dit huwelijk gedurende tien jaar, in België verblijf heeft gehouden " te vervangen door de uitdrukking : "..... en die, na dit huwelijk gedurende tien jaar haar gewone verblijfplaats in België of in de Kolonie heeft gehad....".

In het 2° van het enig artikel dienen na de woorden : "..... de namen en voornamen van de echtgenoot", de woorden : "bij dit huwelijk" toegevoegd, om de Nederlandse met de Franse tekst te doen overeenstemmen.

De uitdrukking : "de hoedanigheid van Belg" dient vervangen door : "de staat van Belg".

Eindelijk meent de Raad van State de nadruk te moeten leggen op sommige gevolgen van de voorgestelde tekst 1° de vrouw van vreemde afkomst die echtgenote is van een Belg, zal haar stemrecht voor de Wetgevende Kamers uitoefenen krachtens de voorgestelde tekst, zelfs in geval zij twee of meer nationaliteiten bezit.

Bij toepassing van artikel 3 van het Verdrag nopens zekere vragen betreffende de wetsconflicten in zake de nationaliteit, getekend te 's Gravenhage op 12 April 1930 zal zij niettemin door leden der Staten waarvan zij de nationaliteit bezit, als zijn onderdaan kunnen worden beschouwd.

In dit opzicht getuigt het ontwerp van een strek-

king die afwijkt van de richting die tot op heden ter zake van de wetten op de nationaliteit werd gevolgd (zie namelijk de artikelen 7 en 14 van deze wetten).

2° de mogelijkheid kan zich voordoen dat de vrouw van vreemde afkomst die echtgenote van een Belg is, er toe geroepen wordt haar stemrecht, krachtens de voorgestelde tekst, voor de Wetgevende Kamers uit te oefenen, terwijl haar echtgenoot, veroordeeld wegens misdrijf tegen de uitwendige Veiligheid van de Staat, uit hoofde van feiten die dagtekenen van vóór het huwelijk, van zijn staatsburgerlijke rechten vervallen is.

Franse tekst van het advies, opgesteld in overeenstemming met artikel 44 van de wet van 23 December 1946.

L.24

ROYAUME DE BELGIQUE

AVIS DU CONSEIL D'ETAT

Le Conseil d'Etat, section de législation, deuxième chambre, saisi, par lettre du 15 octobre 1948 de Monsieur le Ministre de l'Intérieur, d'une demande d'avis sur un avant-projet de loi relatif à l'électorat de la femme d'origine étrangère, devenue Belge par mariage, a donné, en sa séance du 4 novembre 1948 l'avis suivant :

A. CONSIDERATIONS GENERALES

Le but de l'avant-projet de loi est de déterminer, au regard de la loi électorale, la condition de la femme d'origine étrangère, devenue Belge par mariage.

Dans l'état actuel de la législation, cette condition, ainsi qu'il a été constaté au cours des travaux préparatoires qui ont abouti à la loi du 27 mars 1948, (Pas.1948, P.211 à 214) donne lieu à des interprétations divergentes.

Aux termes de l'article 1er du Code électoral, (arrêté royal du 12 août 1928) il faut, pour être électeur pour les Chambres législatives :

1° - être citoyen belge de naissance ou avoir obtenu la grande naturalisation;
2° - être âgé de 21 ans accomplis;
3° - être domicilié dans la même commune depuis six mois au moins.

L'article 2 du Code électoral, tel qu'il a été modifié par la loi du 27 mars 1948 attribuant le droit de vote aux femmes pour les Chambres législatives, dispose comme suit :

"Les femmes sont admises au vote dans les mêmes conditions d'âge, de nationalité et de domicile".

Suivant une première opinion, fondée sur l'interprétation des lois sur l'acquisition, la perte et le recouvrement de la nationalité, coordonnées par l'arrêté royal du 14 décembre 1932, la femme d'origine étrangère, Belge par mariage, ne pourrait se prévaloir des dispositions de la loi du 27 mars 1948, parce qu'elle ne peut être considérée ni comme Belge de naissance ni comme Belge par grande naturalisation.

En effet, d'une part, l'article 24 de ces lois précise que la personne Belge de naissance est celle qui a cette qualité autrement que par naturalisation ou par mariage.

D'autre part, il ressort indubitablement de l'article 12 des mêmes lois coordonnées que la femme d'origine étrangère, épouse d'un Belge, n'a pas le statut du Belge par grande naturalisation, puisqu'elle est admise à solliciter la grande naturalisation, bien qu'elle bénéficie, pour cette demande, d'un régime de faveur en ce qui concerne la durée de la résidence en Belgique.(1)

Suivant une seconde opinion, la loi du 27 mars 1948 permettrait à la femme d'origine étrangère, épouse d'un Belge, de voter pour les Chambres législatives.

Cette opinion est fondée tout d'abord sur l'article 4 des lois coordonnées sur la nationalité, aux termes duquel :

" L'étrangère qui épouse un Belge ou dont le mari devient Belge par option, suit la condition de son mari".

Le mot "condition" signifierait dans ce texte, l'intégralité du statut national du mari.

---

(1) Ce principe a encore été appliqué dans l'article 2 de la loi du 5 février 1947 organisant le statut des étrangers prisonniers politiques.

Cette interprétation heurte manifestement l'article 12 des lois coordonnées sur la nationalité. Cette dernière disposition, ainsi qu'il a été exposé, règle expressément les conditions suivant lesquelles la femme étrangère, épouse d'un Belge, peut accéder à la grande naturalisation. C'est donc qu'elle ne possède pas l'intégralité du statut national du mari.

Mais l'opinion suivant laquelle la loi du 27 mars 1948 permettrait à la femme d'origine étrangère, épouse d'un Belge, de voter pour les Chambres législatives est surtout fondée sur la loi du 9 mai 1919, sur la disposition transitoire de l'article 47 de la Constitution, revisé le 7 février 1921, et sur la loi du 11 août 1928 portant revision des titres I à III du Code électoral. Ces dispositions constitutionnelles et législatives ont accordé le droit de vote pour les Chambres législatives à certaines catégories de femmes, notamment aux veuves non remariées des militaires morts au cours de la guerre, avant le 1er janvier 1919, aux veuves non remariées des citoyens belges fusillés ou tués à l'ennemi au cours de la guerre 1914-1918, ainsi qu'aux femmes condamnées à la prison ou détenues préventivement au cours de l'occupation ennemie.

Bien que le législateur ne se soit pas prononcé expressément sur la question de savoir si la femme d'origine étrangère, épouse d'un Belge, rentrant dans une des catégories prévues, était ou non admise au vote, l'exposé des motifs du projet de loi qui a abouti à la loi du 11 août 1928 a résolu la question comme suit :

" Le projet de loi maintenant le texte de l'article 2 de
" la loi du 26 mars 1921, qui applique la disposition addi-
" tionnelle à l'article 47 de la Constitution, porte que
" les femmes appartenant à certaines catégories sont admi-
" ses au vote "dans les mêmes conditions de nationalité...."
" que les hommes.
" Or, il existe pour les femmes un mode d'acquisition de la
" nationalité qui leur est propre : elles peuvent devenir
" Belges par le mariage. On pourrait en inférer que les veu-
" ves ou les mères des militaires décédés et les femmes

" condamnées à la prison ou détenues pour des motifs d'or-
" dre patriotique n'ont droit à l'électorat que si elles
" ont acquis la qualité de Belge par un des modes communs
" aux hommes et aux femmes et que celles qui sont Belges
" uniquement en raison de leur mariage ne peuvent prétendre
" au droit de suffrage.
" Il semble évident que la Constituante, en votant la dispo-
" sition additionnelle à l'article 47 de la Constitution,
" n'a pas entendu exclure du bénéfice de cette mesure celles
" qui avaient souffert dans leurs affections pour leur nou-
" velle patrie ou qui s'étaient sacrifiées pour elle.
" .....
" Il doit, en conséquence, être entendu que les termes "dans
" les mêmes conditions de nationalité " signifient que, de
" même que les hommes, toutes les femmes qui possèdent la
" qualité de Belge, si elles réunissent les autres condi-
" tions requises, sont admises à l'électorat, quel que soit
" le mode par lequel elles ont acquis leur nationalité, à
" la seule exception de la naturalisation ordinaire." (1)

Quelle que soit la valeur de cette déclaration au point de vue de l'interprétation de la loi du 11 août 1928, il paraît difficile de fonder sur les seuls travaux préparatoires d'une loi de circonstance, une règle juridique aussi dérogatoire à la législation sur la nationalité et de transposer cette règle dans le domaine infiniment plus vaste de la loi du 27 mars 1948, sans intervention expresse du législateur.

./.....

---

(1) Sénat. Session 1927-1928. Doc. n°117; ce texte a été rappelé par M. le Ministre de l'Intérieur au Sénat, le 19 mars 1948. (Ann. parlement. page 703).

[Le Conseil d'Etat constate dès lors que, dans l'état actuel de la législation, la femme d'origine étrangère, Belge par mariage, ne possède ni le statut de Belge par naissance, ni celui de Belge par grande naturalisation; il considère que la femme étrangère, épouse d'un Belge, possède la nationalité Belge à un degré équivalent à celui qui dérive de la naturalisation ordinaire (1) .] Il s'ensuit que l'intervention du législateur est nécessaire si l'on veut permettre à la femme d'origine étrangère, Belge par mariage, de voter pour les Chambres législatives.]

La nécessité d'une intervention législative étant démontrée, le Conseil d'Etat s'est demandé si aucune disposition constitutionnelle ne s'opposait à l'octroi, sous certaines conditions, du droit de vote pour les Chambres législatives à la femme Belge par mariage.

Aux termes de l'article 4 de la Constitution, les conditions nécessaires pour l'exercice des droits politiques sont déterminées par la Constitution elle-même et par les autres lois.

A l'encontre des articles 50, 56 et 86, les articles 47 et 53 de la Constitution n'exigent pas expressément la qualité de Belge de naissance ou celle de Belge par grande naturalisation, pour être électeur pour les Chambres législatives. C'est l'article 1er du Code électoral qui impose cette condition. Aucune disposition constitutionnelle ne s'oppose dès lors à l'exercice du droit de vote pour les Chambres législatives, de la femme d'origine étrangère, Belge par mariage.

On ne pourrait invoquer notamment l'alinéa 2 de l'article 5 de la Constitution, aux termes duquel la grande naturalisation seule assimile l'étranger au Belge pour l'exercice des droits politiques. Cette disposition vise exclusivement le cas de l'étranger qui acquiert la nationalité

---

(1) Voir à ce sujet les déclarations de M. Mechelynck, Président de la section centrale et de M. Masson (Pas. 1922 P. 128 et 129).

Belge par voie de naturalisation; elle ne pourrait s'appliquer à la femme devenue Belge par mariage que dans l'éventualité où celle-ci sollicite la grande naturalisation, par application de l'article 12 des lois coordonnées sur la nationalité. L'alinéa 2 de l'article 5 de la Constitution doit son origine à un amendement présenté par M. DEVAUX, au cours de la séance du Congrès, le 20 décembre 1830. Le texte primitif ne prévoyait qu'une seule naturalisation dont l'effet devait être d'assimiler l'étranger au Belge pour l'exercice des droits politiques. L'amendement de M. DEVAUX, adopté par le Congrès, a eu pour conséquence d'établir la naturalisation ordinaire et la grande naturalisation, cette dernière seule assimilant l'étranger au Belge pour l'exercice des droits politiques (1).

B. EXAMEN DES ARTICLES

[Le mot "stemgerechtigheid" qui figure dans le titre du projet ne correspond pas exactement à l'expression "électorat". Cette dernière expression se retrouve dans le Code électoral (articles 5 et 6), sous la dénomination : "kiesrecht".]

En conséquence, il est proposé de rédiger le titre du projet comme suit :

" Ontwerp van wet betreffende het kiesrecht van de vrouw
" van vreemde afkomst die door huwelijk Belg is geworden".

Dans le texte français, il conviendrait d'intercaler entre les mots "femme " et "étrangère" le mot "d'origine".

./....

---

(1) Huytens I. page 560 - IV n° 49, page 59.

[L'article 2 bis que l'avant-projet de loi insère dans le Code électoral assimile, au point de vue de l'électorat, la femme devenue Belge par mariage au Belge qui a obtenu la grande naturalisation, sous la condition d'une résidence en Belgique pendant une durée de 10 ans prenant cours à la date du mariage; il exclut de cette assimilation la femme dont le mari ne possède la qualité de Belge que par naturalisation ordinaire.

Il convient d'observer que l'assimilation établie par le 1° de l'article unique du projet ne jouera qu'au seul point de vue de l'électorat. Il est hors de doute que la femme d'origine étrangère, Belge par mariage, ne saurait se prévaloir de cette assimilation au point de vue de l'éligibilité. Les articles 50 et 56 de la Constitution exigent d'ailleurs, dans ce domaine, la qualité de Belge de naissance ou la grande naturalisation.]

Quoi qu'il en soit, il n'est pas souhaitable qu'une loi établisse une assimilation entre deux modes d'acquisition de nationalité aussi dissemblables.

[L'acquisition de la nationalité par mariage est en quelque sorte automatique; elle n'est entourée d' aucune garantie. La grande naturalisation, au contraire, est une concession du pouvoir législatif et celui-ci ne statue qu'après enquêtes minutieuses et sur justification de conditions rigoureuses préétablies.]

[Le résultat que poursuit le Gouvernement pourrait tout aussi bien être obtenu en complétant l'article 2 du Code électoral tel qu'il a été modifié par la loi du 27 mars 1948, par un texte ainsi conçu :

" Cette disposition est applicable à la femme devenue Belge
" par mariage qui, postérieurement à ce mariage, a résidé
" en Belgique pendant une durée de dix ans.
" Elle n'est pas applicable lorsque le mari ne possède la
" qualité de Belge que par la naturalisation ordinaire."]

./...

Le texte du 1° de l'article unique vise la femme devenue Belge par son mariage. Il serait préférable de dire : " Belge par mariage".

Il semble que ce texte couvre le cas de la femme étrangère dont le mari devient Belge par option au cours du mariage. Mais il ne serait pas sans intérêt que l'exposé des motifs donne cette précision ou qu'une déclaration soit faite à ce sujet au cours des débats parlementaires.

L'expression : "Voor de uitoefening van het stemrecht" doit être remplacée, pour les raisons déjà indiquées , par l'expression : "voor de uitoefening van het kiesrecht".

De même, l'expression : " de groote naturalisatie" doit être remplacée par l'expression : "de staatsnaturalisatie" et l'expression " het Belgschap " doit être remplacée par l'expression : "de staat van Belg".

Le 1° de l'article 1er subordonne l'assimilation à une condition de résidence en Belgique pendant une durée de 10 ans. Cette résidence doit-elle être ininterrompue ? Il semble qu'il y aurait utilité à rédiger le premier alinéa de cette disposition en s'inspirant des termes des articles 12 et 13 des lois coordonnées sur l'acquisition, la perte et le recouvrement de la nationalité, et de substituer aux mots : "..... et qui, postérieurement à ce mariage, a résidé en Belgique pendant une durée de 10 ans ..... ", le texte suivant :
" ..... et qui, postérieurement à ce mariage, a eu sa résidence habituelle en Belgique ou dans la Colonie pendant une durée de 10 ans ..... ".

./.....

Dans le 2° de l'article unique, après les mots : "..... de naam en voornamen van de echtgenoot", il y a lieu d'ajouter les mots : "bij dit huwelijk ", afin d'établir la concordance entre le texte néerlandais et le texte français.

L'expression : " de hoedanigheid van Belg" doit être remplacée par : "de staat van Belg".

Enfin, le Conseil d'Etat croit devoir souligner certaines conséquences du texte proposé :

1° la femme d'origine étrangère, épouse d'un Belge, exercera son droit de vote pour les Chambres législatives, en vertu du texte proposé, même si elle possède deux ou plusieurs nationalités.

Par application de l'article 3 de la Convention concernant certaines questions relatives aux conflits de lois sur la nationalité, signée à La Haye, le 12 avril 1930, elle pourra néanmoins être considérée par chacun des Etats dont elle a la nationalité comme son ressortissant.

A cet égard, le projet marque une tendance qui s'écarte de la voie suivie jusqu'à présent dans le domaine des lois sur la nationalité (voir notamment les articles 7 et 14 de ces lois).

2° Il est possible que la femme d'origine étrangère, épouse d'un Belge, puisse être appelée à exercer son droit de vote pour les Chambres législatives, en vertu du texte proposé, alors que son mari, condamné pour infraction contre la Sûreté extérieure de l'Etat, du chef de faits antérieurs au mariage, est déchu de ses droits politiques.

Waren aanwezig :

De Heer Lepage, Raadsheer van State, Voorzitter
De Heren Decleire en Coyette, Raadsheren van State
De Heren Pierlot en Fredericq, Bijzitters van de Afdeling Wetgeving
De Heer Cypres, adjunct-griffier, Griffier.

De Griffier, De Voorzitter,